

3. Naravne vrste stroškov

Potrošek = potrošena količina poslovne prvine

Strošek = potrošek * _____

$$C = Q_A * P_A + Q_B * P_B + \dots + Q_n * P_n = \sum Q_i * P_i$$

Razvrstitev stroškov glede na to, katera poslovna prvina jih povzroča \Rightarrow 4 naravne vrste stroškov:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

3.1. STROŠKI DELOVNIH SREDSTEV - AMORTIZACIJA

- Ker se DS porabljajo postopoma (se obrabljajo), tudi njihov strošek ugotavljamo _____.
- **Amortizacija** = strošek delovnega sredstva
- **Amortiziranje** = postopek razporejanja vrednosti DS na zneske, ki ga v ocenjeni dobi koristnosti postopoma zapuščajo in pomenijo _____
- Osnovni _____ amortiziranja je zagotoviti **enostavno reprodukcijo DS**. To pomeni ponovno nabavo oziroma zamenjavo DS v enakem obsegu.

PREDMET AMORTIZIRANJA

Amortiziramo vsa opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena sredstva s končnimi dobami koristnosti.
_____ se ne amortizirajo.

TRIJE VIDIKI AMORTIZIRANJA

- a) Zmanjševanje vrednosti DS.
- b) Prenašanje vrednosti DS na nastajajoče poslovne učinke.
- c) Zbiranje denarnih sredstev za nakup novega DS.

a) Zmanjševanje vrednosti DS

Zanimajo nas dejavniki zmanjševanja vrednosti:

_____ in _____

b) Prenašanje vrednosti DS na poslovne učinke

Zanima nas **amortizacija kot** _____, ker želimo ugotoviti kakšna je lastna (stroškovna) cena poslovnih učinkov.

c) Zbiranje denarnih sredstev za nakup novega DS

Zanima nas ali zbrana amortizacijska sredstva omogočajo **enostavno reprodukcijo**.

Kaj vpliva na vrednost DS po preteku dobe koristnosti?

- _____ in _____

AMORTIZACIJA KOT STROŠEK

Ko obravnavamo drugi vidik, moramo odgovoriti na 3 vprašanja:

- a) Določitev amortizacijske osnove (O)**
- b) Določitev dobe koristnosti (n)**
- c) Določitev metode amortiziranja oziroma amortizacijske stopnje.**

a) Določitev amortizacijske osnove

- **Nabavna vrednost** = vrednost po fakturi + vsi stroški, ki so potrebni, da se DS lahko uporablja
- Lahko jo je ugotoviti, _____ vedno enostavne reprodukcije (stopnja inflacije večja od stopnje tehničnega napredka).
- **Reprodukcijska vrednost** = cena, ki jo bo imelo novo enakovredno DS v trenutku, ko bomo z njim nadomestili iztrošeno DS.

Omogoča enostavno reprodukcijo, _____ jo je ugotoviti.

b) Določitev dobe koristnosti

Ločimo med:

Fizično dobo koristnosti

Ekonomsko dobo koristnosti

Doba koristnosti odvisna od več dejavnikov: pričakovano fizično izrabljanje, tehnično staranje, ekonomsko staranje idr.

Amortiziramo glede na tisto dobo koristnosti, ki je

_____!

c) Določitev amortizacijske metode

Metodo amortiziranja izberemo glede na predpostavko o tem, **kako neko DS izgublja svojo vrednost** (prenaša na poslovne učinke).

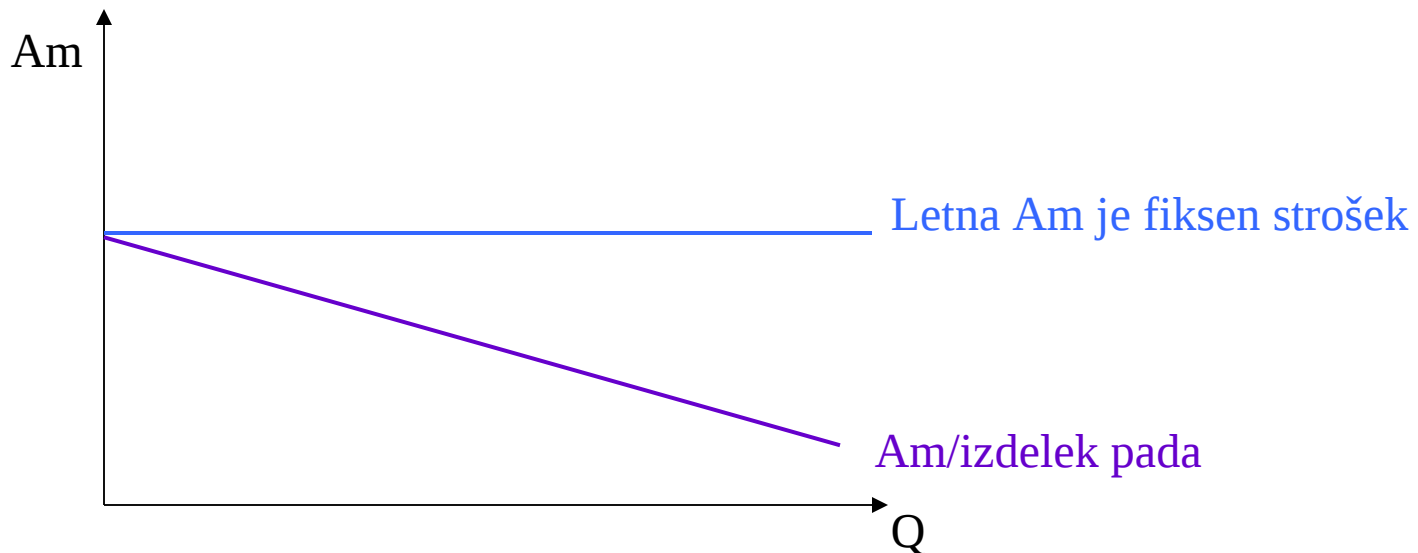
Ločimo 3 skupine metod:

- **Časovne** metode amortiziranja
- _____ metode amortiziranja
- **Kombinirane** metode amortiziranja

METODE AMORTIZIRANJA

a) Časovne metode

- DS izgublja vrednost predvsem zaradi _____ dejavnikov (neodvisno od uporabe).
- Znesek A_m je v nekem obdobju _____, A_m na proizvod pa pada.

▪ Spodbujajo podjetja k **večji izkoriščenosti DS**: lastna cena se s tem manjša, zato je, ob vsem ostalem nespremenjenem, dobiček na proizvod večji.

▪ **Metode:**

- **linearna metoda** (m. enakih letnih zneskov)

Za DS, ki v dobi koristnosti _____ prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke. Am je vsako leto enaka.

- **metoda padajočih letnih zneskov**

DS vsako leto prenaša _____ svoje vrednosti na poslovne učinke. Letni znesek amortizacije je vsako leto manjši. Dve obliki:

▪ **metoda z vsoto letnih števil:**

določimo vsoto letnih števil =

na osnovi vsote določimo s =

Primer:

$O = 300.000$ SIT, $n = 3$ leta, vsota letnih števil =

leto	O	s	Letni znesek A_m (SIT)
1			
2			
3			

▪ **metoda padajoče osnove:**

določimo amortizacijsko stopnjo =

Osnova je vsakokratna neodpisana vrednost, pri čemer v zadnjem letu odpišemo vse, kar ostane.

Primer:

$O = 100.000$ SIT, $n = 5$ let, $s =$

leto	O	s	Letni znesek Am (SIT)	Neodpisana vrednost (SIT)
1				
2				
3				
4				
5				

- **linearna metoda s spremenjenimi stopnjami**

Dobo koristnosti razdelimo _____ in se odločimo, kolikšen del amortizacijske osnove želimo odpisati v prvem in kolikšen del v drugem delu.

Amortizacijo znotraj posameznega dela izračunamo po **linearni metodi**.

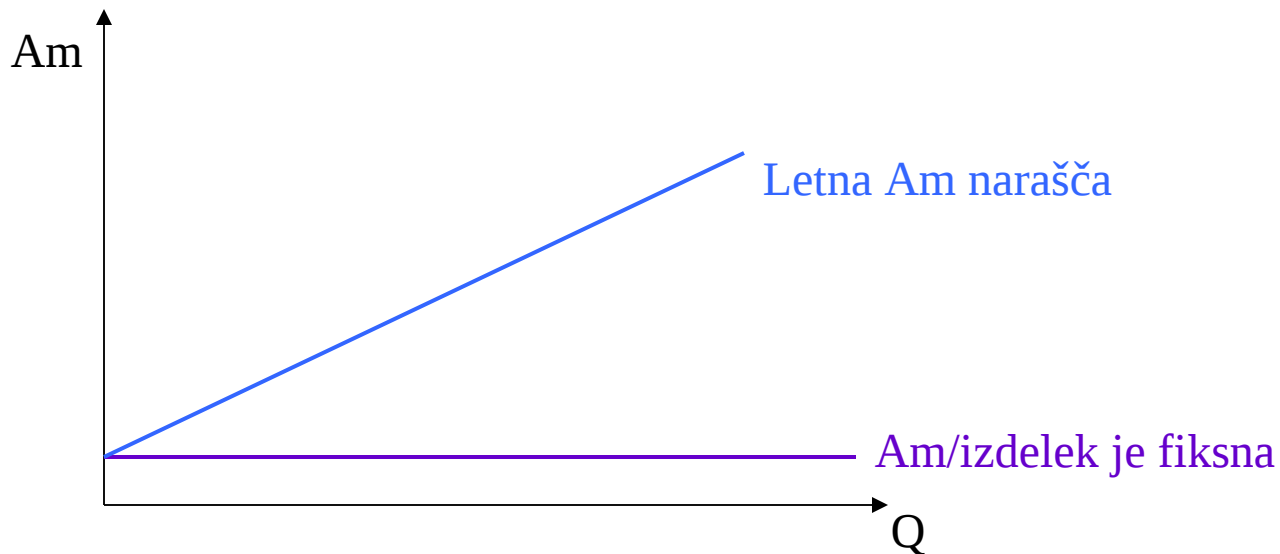
Primer:

$O = 100.000$ SIT, $n = 6$ let

V prvi polovici DK odpišemo 75% O , v drugi polovici DK pa 25% O

b) Funkcionalne metode

- Vrednost DS se zmanjšuje zaradi _____ dejavnikov (odvisno od uporabe). Bolj kot ga uporabljamo, bolj se njegova vrednost zmanjšuje in _____ je strošek amortizacije.
- Amortizacija na izdelek je fiksna, letni znesek amortizacije je odvisen od obsega poslovanja.

- proizvodna metoda

Primer:

O = 100.000 SIT, n = 4 leta, v tem obdobju bo stroj naredil skupaj 8.000 proizvodov.

Leto	Število proizvodov (Q)	Letni znesek amortizacije (SIT)
1	2.100	
2	1.500	
3	3.000	
4	1.400	
Skupaj	8.000	

c) Kombinirane metode

▪ Gre za **kombinacijo** ene od časovnih metod in ene od funkcionalnih metod.

- **linearno-proizvodna metoda**

Izračunamo Am_1 po linearni metodi $Am_1 = O / n$

in jo popravimo s **količnikom** =

$Am_2 = Am_1 * \text{popravni količnik}$

Primer:

O = 800.000 SIT, n = 4 leta, v tem obdobju bo stroj naredil 4.000 proizvodov, normalna zmogljivost je 1.000 proizvodov na leto.

Leto	Dejansko št. proizvodov	Popravni količnik	Letni znesek Am₂ (SIT)
1	800		
2	900		
3	1.100		
4	1.200		
Skupaj	4.000		

- **Podjetje se samo odloči za metodo amortiziranja**
(dosledna uporaba)
- **Amortizacijske stopnje** za obračunavanje amortizacije v poslovnih knjigah niso predpisane. Amortizacijske stopnje pa so predpisane pri poročanju za davčne namene (maksimalne)!
- Amortizacija se obračunava za **vsako DS posebej**. Skupinsko le za drobni inventar.
- Amortiziranje se **začne** prvi dan naslednjega meseca potem, ko je _____.

3.2. STROŠKI DELA

STROŠEK DELA = POTROŠEK DELA * _____

CENA DELA

Na ceno dela vplivajo **posebnosti povezane s trgom dela:**

- **minimalna** raven plač (**kolektivna pogodba**)
- **panožne pogodbe**
- vplivata tudi **ponudba in povpraševanje** po neki vrsti dela

POTROŠEK DELA

Potrošek dela lahko ugotavljamo glede:

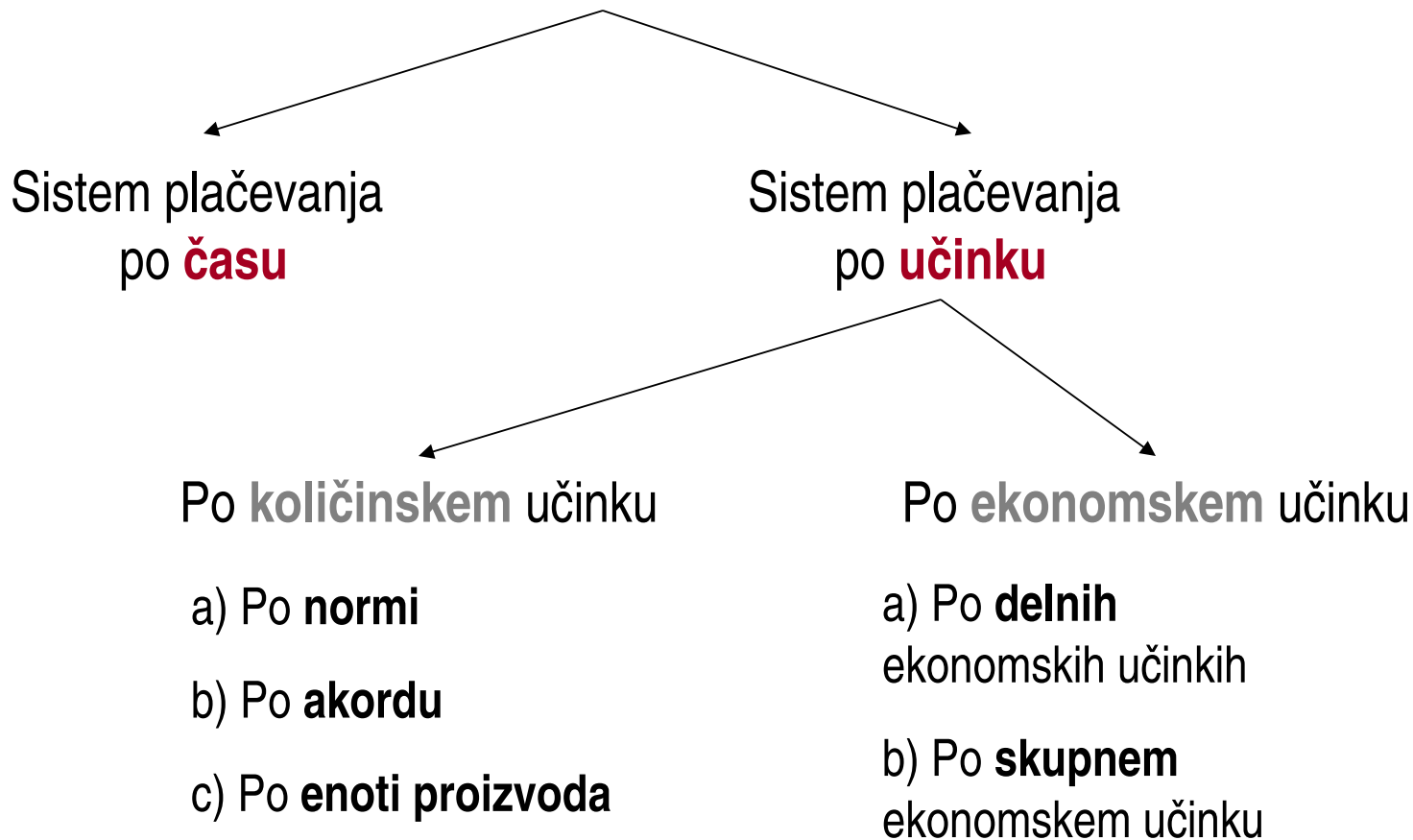
- na _____, ko je bil delavec prisoten na delovnem mestu,
- na _____ njegovega dela.

SISTEMI PLAČEVANJA DELAVCEV

Učinkovit sistem plačevanja mora:

- **delavca** motivirati za čim bolj _____ in hkrati
- _____ omogočati doseganje čim večjega ekonomskega rezultata

Osnovna delitev sistemov plačevanja delavcev:

A. SISTEM PLAČEVANJA PO ČASU

Plačilo je odvisno od:

- _____
- zahtevnosti dela

Plačilo = število ur prisotnosti * urna tarifa

Slabosti:

- ne spodbuja produktivnosti

Prednosti:

- lahko ga uporabimo tam, kjer ni mogoče ugotavljati učinka
 - smiselno ga je uporabiti tam, kjer je zelo pomembna
-

PRIMER:

Mesec je imel 21 dni. Prvi delavec je bil odsoten 3 dni zaradi nege otroka (za to nima pravice nadomestila), drugi je bil prisoten celoten delovni čas, tretji se je začetek meseca poročil, za kar mu po pogodbi pripadata 2 prosta dneva (dobi 100% nadomestilo plače). Tarifa je za vse enaka in znaša 1.100 SIT na uro. Kolikšne so njihove plače?

Delavec	Št. pris. dni	Št. obrač. dni	Št. obrač. ur	Tarifa	Bruto plačilo
1					
2					
3					

B. SISTEMI PLAČEVANJA PO UČINKU

B.1. Sistemi plačevanja po količinskem učinku

Pogosto za delavce v proizvodnji. Plačilo je odvisno od

Prednosti:

- spodbujajo produktivnost

Slabosti:

- ne motivirajo kakovostnega in gospodarnega dela

a) Plačevanje po normi

Norma je vnaprej predpisan količinski učinek dela v enoti časa. Če delavec izpolni normo, prejme _____.

Norma je lahko izražena _____ (število proizvodov v enoti časa) ali _____ (čas, ki ga lahko porabi za en proizvod – normativ dela).

$$\text{Plačilo} = \text{št. norma ur} * \text{tarifa za norma uro}$$

Število norma ur dobimo tako, da dejansko število proizvedenih proizvodov izrazimo v številu ur, ki bi jih potrebovali glede na normo.

PRIMER:

Mesec je imel 22 dni. Normativ za proizvod je 50 minut. Prva delavka je naredila 205 proizvodov, druga pa 185. Plačilo za norma uro je 900 SIT.

Delavka	Št. norma ur	Plačilo za norma uro	Bruto plačilo
1			
2			

b) Plačevanje po akordu

Delavec in delodajalec se _____, **kakšen bo učinek dela in kakšno bo plačilo za ta učinek**. Pri tem ni pomembno, kdaj natančno bo delavec delal, koliko časa bo delal idr., pomembno je le, da bo delo opravljeno.

Pri dogovoru o plačilu se običajno upošteva **normativ dela** in **tarifa** za tovrstno delo.

Plačilo = po normativu potreben čas * tarifa za enoto časa

PRIMER:

Za polaganje ploščic v kuhinji (60 m²) najamemo delavca, s katerim smo se dogovorili za plačilo v višini 150.000 SIT. Ali smo ga ustrezno plačali, če je normativ za polaganje 1 m² ploščic 1,5 ure, tarifa za uro takega dela pa je 1.500 SIT?

Potreben čas po normativu = 60 m² * 1,5 ure = 90 ur

Plačilo po normativu = 90 ur * 1.500 SIT/uro = 135.000 SIT

Plačali smo preveč!

c) **Plačevanje po enoti proizvoda**

Uporablja se za **plačevanje skupine delavcev, ki skupaj izdelujejo** določen proizvod (npr. montaža kuhinje, gradnja hiše ipd.).

Za vsak izdelan proizvod dobi skupina delavcev normalno plačilo, ki je odvisno od normativov in tarif za posamezna različna dela, ki so potrebna, da se naredi proizvod.

Plačilo se nanaša _____ in ga imenujemo _____, delavci si jo med seboj lahko razdelijo sami ali pa v skladu z vnaprej določenimi merili.

Masa zaslужka = št. enot proizvoda * normalno plačilo za enoto proizvoda

PRIMER:

Trije delavci delajo na skupinskem delovnem mestu (skupaj proizvajajo vsak proizvod), zato jih plačujejo po enoti proizvoda. Delavci si maso plač razdelijo glede na vnaprej opredeljena merila: njihova delovna mesta so ocenili s točkami, in sicer ima delovno mesto prvega delavca 355 točk, drugega 415 točk, tretjega pa 380 točk. V preteklem mesecu so ti trije delavci skupaj naredili 230 proizvodov, bruto plačilo za enoto proizvoda znaša 2.500 SIT. Kolikšna so bruto plačila teh treh delavcev?

B.2. Sistemi plačevanja po ekonomskih učinkih

- Učinke dela lahko izrazimo vrednostno \Rightarrow _____ učinki.
- Z vidika podjetja je pomemben predvsem “skupni” ekonomski učinek, to je ekonomski rezultat (dobiček).
- Sistem plačevanja po ekonomskih učinkih bi zato moral delavca plačevati glede na **prispevek k dobičku podjetja**.
- V praksi je to večinoma nemogoče ugotoviti \Rightarrow dva dopolnilna sistema plačevanja po ekonomskih učinkih

a) Plačevanje po delnih ekonomskih učinkih

Delavčev zaslužek je le **delno povezan z ekonomskim rezultatom** podjetja.

Ponavadi je to **dopolnilo**, s katerim skuša podjetje odpraviti slabosti temeljnega sistema plačevanja, ki ga uporablja.

Na primer: poseben **dodatek** (premija) za nadpovprečno kakovost, za manjšo porabo materiala, **nagrade** za prispevke k racionalizaciji dela in inovacije v poslovnem procesu, dodatek glede na dosežen obseg prodaje, dodatek za dosežene odmike dejanskih od načrtovanih nabavnih cen...

NALOGA

V proizvodnem podjetju Torta skušajo delavce spodbuditi k čim večji proizvodnji, zato kot osnovni sistem plačevanja uporabljajo sistem plačevanja po normi, a s progresivnim stimulativnim izplačevanjem plač. Tako je za doseganje 100% normiranega učinka rast plač sorazmerna, po doseženi normi pa vsako povečanje količine poslovnih učinkov za 1% vodi do povečanja plač v višini 2%. Da stimuliranju k povečanju proizvodnje ne bi negativno vplivalo na porabo materiala v proizvodnji ter na znižanje kakovosti proizvodov, uporabljajo v podjetju dva dopolnilna sistema plačevanja po delnih ekonomskih učinkih.

Delavcu se plača poveča za 30% vrednosti prihranka pri porabi materiala, če je poraba materiala manjša od normirane oz. se plača zmanjša za 30%.

Pri povečanju količine proizvodov, ki so kakovostno neustrezni, se plača zmanjša za vsak odstotek povečanje slabih proizvodov nad 3% za 4%.

Izračunajte bruto plače treh delavcev v preteklem mesecu, če znaša normirana količina proizvodov za to obdobje 160 proizvodov oziroma 120 norma ur, tarifa za n.u. je 1.200 SIT, normirani stroški materiala na en proizvod pa znašajo 1.200 SIT.

Rezultati treh delavcev so bili naslednji:

Delavec	Proizvedena količina	Dejanski skupni stroški materiala	Odstotek slabih proizvodov
1	140	155.000 SIT	2%
2	180	250.000 SIT	5%
3	164	195.000 SIT	3%

b) Plačevanje po skupnem ekonomskem učinku

Delavčev zaslužek je **neposredno** povezan z ustvarjenim dobičkom podjetja. Običajno je to **dopolnilni sistem**, zato je samo del delavčevega zaslužka vezan na dosežen dobiček podjetja. Dobiček se običajno razdeli glede na višino plač po temeljnem sistemu plačevanja.

PRIMER:

V podjetju je temeljni sistem plačevanja po času dopolnjen s plačevanjem glede na skupni ekonomski učinek. 80% dobička, ki se bo delil med zaposlene, se razdeli sorazmerno izplačanim plačam, 20% pa v sorazmerju s prometom, ki so ga ustvarili posamezniki. Razdelili bodo 1 mio SIT dobička. Razmerja med plačami in prometom so v tabeli. Kakšna so bila bruto plačila iz naslova udeležbe v dobičku?

Delavec	Razmerja med osnovnimi plačami	Razmerja med ustvarjenim prometom
1	1,7	1,1
2	1,4	0,9
3	0,9	1,2
Skupaj	4	3,2

Dobiček, ki se deli glede na razmerja med plačami =
 $80\% * 1 \text{ mio SIT} = 800.000 \text{ SIT}$

Dobiček, ki se deli glede na razmerja med prometom =
 $20\% * 1 \text{ mio SIT} = 200.000 \text{ SIT}$

Razmerja smo izrazili z ekvivalenti. Če jih seštejemo v vsakem stolpcu, dobimo **vsoto vrednostnih točk** za vse delavce skupaj.

Če znesek dobička, ki ga delimo med delavce, delimo z vsoto vrednostnih točk, dobimo **delež dobička, ki pripada eni točki**. Delež delavca v dobičku dobimo potem tako, da delež dobička ene točke **pomnožimo z dejanskim številom točk**.

Delež v 800.000 SIT dobička, ki pripada 1 točki =
 $800.000 \text{ SIT} / 4 = 200.000 \text{ SIT}$

Delež v 200.000 SIT dobička, ki pripada 1 točki =
 $200.000 \text{ SIT} / 3,2 = 62.500 \text{ SIT}$

Delavec	Delež v 800.000 SIT dobička	Delež v 200.000 SIT dobička	Bruto plačilo iz naslova udeležbe v dobičku
1	$1,7 * 200.000 = 340.000$	$1,1 * 62.500 = 68.750$	408.750
2	$1,4 * 200.000 = 280.000$	$0,9 * 62.500 = 56.250$	336.250
3	$0,9 * 200.000 = 180.000$	$1,2 * 62.500 = 75.000$	255.000
Skupaj	800.000	200.000	1.000.000

3.3. STROŠKI PREDMETOV DELA

$$C = \sum Q_i * P_i$$

i = delovni predmet

- Stroški so zmnožek količin predmetov dela pomnoženih s _____, za vsak predmet dela posebej.
- V SRS so obravnavani kot **stroški materiala**.
- Dve vprašanji: Q in P?

Kakšno količino vzamemo?

- dejansko količino oz. potroške
- planirano količino (moramo poračunati ustrezne odmike)

Kakšne cene vzamemo?

Metode:

- metoda FIFO (m. prvih nabavnih cen)
- metoda LIFO (m. zadnjih nabavnih cen)
- metoda POVPREČNIH CEN
- metoda PLANSKIH (STALNIH) CEN

Od izbrane metode je odvisno, kolikšna vrednost predmetov dela se zadrži v zalogah in **kolikšna vrednost se preko stroškov pojavi v odhodkih** \Rightarrow vpliv na

Metoda FIFO

- metoda prvih nabavnih cen (first in - first out)
- upoštevamo, da gredo iz skladišča najprej predmeti dela, ki so tja tudi prišli prvi, zato upoštevamo nižje cene
- v razmerah inflacije ne zagotavlja enostavne reprodukcije, stroški so manjši kot pri LIFO

Metoda LIFO

- metoda zadnjih nabavnih cen (last in - first out)
- upoštevamo, da gredo iz skladišča najprej predmeti dela, ki so prišli zadnji v skladišče, zato upoštevamo višje cene
- zagotavlja enostavno reprodukcijo, stroški delovnih predmetov so višji kot pri FIFO
- Po novih SRS metoda ni več dovoljena!

Metoda POVPREČNIH CEN

- upoštevamo, da v skladišču ni možno razlikovati zalog predmetov dela glede na ceno, po kateri so bili nabavljeni

PRIMER

Podjetje ima na razpolago 800 kg surovine A. Najprej je nabavilo 100 kg te surovine po ceni 8 SIT/kg, nato 500 kg po ceni 10 SIT/kg in še 200 kg po ceni 15 SIT/kg. Podjetje da iz skladišča v proizvodnjo 500 kg surovine A. Izračunajte vrednost začetne zaloge, stroške zaloge in vrednost končne zaloge, če podjetje uporablja:

- a) metodo FIFO,
- b) metodo povprečnih cen in
- c) metodo LIFO .

Primer izpitne naloge

V podjetju so konec preteklega leta zaključili z investicijo, ki je vključevala izgradnjo nove proizvodne hale s potrebno opremo, pri čemer je vrednost zemljišča znašala 12 milijonov SIT. Nabavna cena opreme, katere dobo koristnosti ocenjujejo na 5 let, je znašala 4,5 milijona SIT, carina je znašala 1,1 milijona SIT, transport in montaža pa 400.000 SIT. Vrednost gradbenega objekta, ki ga bodo amortizirali po linearni metodi, znaša 40 milijonov SIT, njegovo dobo koristnosti pa so ocenili na 20 let. Opremo bodo amortizirali po metodi z vsoto letnih števil. Izračunajte letne zneske amortizacije vseh delovnih sredstev te investicije!